

ТЕОРЕТИЧЕСКИ ПОСТУЛАТИ НА КОМУНИКАЦИЯТА В ОБУЧЕНИЕТО

Проф. Д-р Снежана Мирасчиева
Педагогически факултет
Университет “Гоце Делчев” Щип
Република Македония
smirascieva@yahoo.com

Хоризонталната и вертикалната слойност на проблема на комуникацията в обучението със сигурност отваря вратите на другите науки за този проблем. Обучението като централен дидактически проблем има сложна структура и обусловеност където свое място и влияние намират близки и сродни научни дисциплини.

Обучението като обществен феномен от една страна и комуникацията в него от друга страна, по своята същност се доближава до социологическо – културните теории на комуникация. Именно, обучението като процес на интерперсонална комуникация помежду учителя и ученика намира силна теоретическа основа в ученето на Лайдесдорф.

Л.Лайдесдорф (Loet Leydesdorff,2001) развива социологическата теория на комуникацията основана на мисленето на Н. Лухман (N. Luhmann) и неговото предложение за социологическите системи като самоорганизиращ се и теорията на Й. Хабермас (J. Habermas) за комуникационното действие.

Теорията на социологическите системи на Лухман е значайна като опит за свързване с теорията на действие. Според ученето на Лухман, анализът на социалната структура няма да изхожда от действието, а от връзките между действията. Неговата теория се сравнява със симболическия интеракционизъм на дефиниране на хуманистичните действия във фазите на тяхното интеракционно значение като степен на мрежа. В този смисъл, когато действието е атрибутивно за комуникацията на степен на мрежа, забелязал Лухман, система на данни предполага съществуване на собствена динамика. Динамиките на връзките са присвояване на “само” организиране на ролите, свойствени на актьорите. От друга страна, актьорите се грижат за мрежата и нейните линкови (звена) които се простират на архитектурата с което се развива допълнителен комплекс във фазите на техните повторни интеракции. Архитектурата на връзките може да бъде значайна като структура, включвайки очакваната информация за бъдещото развитие на мрежата. Метафората “самоорганизация” осигурява Лухман да свърже своите теоретически основи с новата биологична теория за автобаланс. Тази теория въпреки че има своя основа в невропсихологията, подчертава че операцията на мозъка не може да се разбере с ползване на инпут/аутпут (input/output) моделите. Нервната мрежа обработва инпутът като тревога което допуска различаване на сигнала и шума. Тревогата на този по-различен “пластмасов” медиум винаги е повторлива, с което се появява структурата. С други думи, медиума на комунициране дава повтарянето на шума и самосъздадената рефлексия.

Отгук, комуникацията се дефинира експлицитно, като съюз на информация, съобщение и разбиране. Ако се отстрани информацията и нейното приемане като отделен комплекс, концептът на “значението” може да се конституира от неговата идея за социален систем. Според Лухман, разбирането е неизбежно и рефлексивно.

От неговите определби може да се установи че социалната система съществува изключително на рефлексивна степен, която е в условия на очакване. Тази определба

на социалните системи, дава специфичен тон на Лухмановата теория, особено в частта в която тя се фокусира изключиво на хуманистическите интеракции като събития. Самото съществуване го дефинира във от обсега на социологията, като друга система на референция. Затова, Лухман, не смята обществото за жива система, а за мрежа на интеракции които извършват техния респектиращи жизнен цикъл докато са живи.

Това твърдение повдига ученето на Й. Хабермас, от където той развил собствената теория на комуникацията, наричайки я теория на действие. Развивайки теорията на действие, Хабермас подчертава че само междучовековите интеракции могат да се предвидят със значение. Значението се ражда като последствие на комуникацията заради повтарянето на селекцията. Именно, той обяснява, че индивида и нейния живот напускат социалната система. Така направен субект на психологията, само като човешко тяло, може да бъде предмет на биологията. Тази изолация на индивидуалния идентитет е центар на учението на Хабермас, което потвърждава с примера на Робинзон Крусо. В този смисъл, предлага езикът като медиум на комуникацията. Медиумската функция на езикът позволява специфична и систематична повързаност с хуманистическата индивидуализация и интерхуманистична социализация. В тази посока, простия език е този който осигурява достатъчна комплексност за поддържане на тези функции. Всъщност, намеренията на автора са да посочи целта на главното решение което предлага в конструкцията на теорията и да посочи на неговото преписано присвояване на езика: какъв товар е присвоеното от теорията което разделя лингвистичката структура, прикрива двете, физични и социални размери в два различни системи”. Както и да е, Хабермас не е успял да обясни защо езика може да се грижи за тези интегративни функции и да даде отговор на проблема който повдига. Хабермас (1987, стр.368-385) доказва че от една страна, най-субективните лингвистични структури вплитат социалното и индивидуалното, а също така и компактно с останалото” а от друга страна превземането на “интерсубективността” може да бъде едноставна като въпроса: Как да се посредничи тази интересубективност? Отговора на Хабермас е: “Езика предполага комплексност във вътрешната структура което ни позволява комуникация и регулация на нашите комуникации, двете на степен на социална система и като индивиди”.

Отворените въпроси на Хабермас и Лухман са основа за поява и развитие на социологическата теория на Л. Лайдесдорф (2001). В основата на неговото учене е самоорганизацията на знанието, което е база на обществото. Мрежата на комуникация се развива в условия на рефлексивни промени. Кодификацията на тези рефлексии в езика който е на равнище в обществото, може да се смятат като система за опериране на самото общество. При обществено специфични условия, дискурзивните реконструкции могат да предположат изградба на система под рефлексия, с увеличено интензивно значение.

Автора използва изобилието на теоретическите социологически мисли и техния анализ като база за научно тълкуване на комуникацията, в смисъл на самоорганизационна обществена мрежа. Мрежата се развива и егзистира с помоща на рефлексивността, от една страна, и с помощ на комуникационните акти създавайки съобщения и значения, от друга страна. Предполагането на динамичното разширяване в структурните модели, допуска на автора да доведе анализа на комуникационната мрежа (мрежата може да се постави като комуникационна система) до исторически и експликативни перспективи. Това тълкуване на комуникацията, Лайдесдорф подкрепва със следващите примери на апликация на неговата теория като:

- исторически анализ на конструкцията на комплексната система на тройната връзка Университет – Индустрия – Правителство;

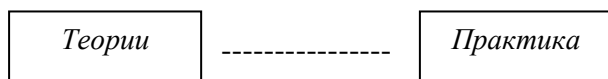
- погледи в потенциалите и предимствата на теориите от втор ред (теорията на социални системи и социологически теории на комуникация), за проучване на комплексните системи в комплексни среди.

Теоретичното учене на Лайдесдорф е опит на автора на отговори на въпросите които отвориха Хабермас и Лухман. Примерите, по-горе посочени, са отговор на въпроса на Лухман. А що се отнася на въпроса на Хабермас, за медиаторската функция на езика в интересубективитета, според Лайдесдорф, “натуралния” език осигурява връзката между природата и културата, докато културната комуникация е вкоренен в обществения живот, живота в комуната. Общият, явен, “common” език се смята за интеграционен оператор на социалните системи.

Тук, също трябва да се спомене и ученето на Дж. Кери (James Carey).

Дж. Кери (1989) развива културната теория на комуникацията. Според Кери, комуникацията може да се идентификува с културата. Индивида е продукт на обществото, а всяко общество има ясно определена култура. Много често социалните действия имат неопределени ефекти поради природата на обществения порядък. Оттук, и въпросите за действието на индивида и нейната отговорност, абсолютния идентитет на собствената личност са предмет на дискусия. Тръгвайки от посочените факти, Кери определя комуникацията като рефлексивен и символичен процес. Комуникацията е процес на рефлексия, защото отраженията които се връщат самите се променят. На пример, рефлексията е главна причина за смяна на собствения опит и е отражение в огледалото. Автора различава социална и индивидуална рефлексивност. От обществен аспект и като негова перспектива, става въпрос за взаимната повързаност на теорията и практиката, а от аспект на индивидуалното отражение и неговата перспектива, говори за взаимна повързаност действието и мисълта. Двата аспекта на рефлексивност са на следващите снимки:

Сн. 1 Като перспектива на обществото

Сн. 2 Като перспектива на индивида

Комуникацията е и символичен процес при който реалността е произведена, задържана, обновена и трансформирана. Говорейки от този аспект, Кери разработил няколко форми. Лингвистички и невербални като устни, визуални, музикални, кинестетични. В този смисъл, комуникацията като символичен процес, едновременно има две различни характеристики:

- преместване: може да презентира нещо което не може да се претстави физически;
- продуктивност: може да произведе бесконечен брой презентации ползвайки конечен брой на символични елементи.

С описанието на характеристиките на комуникацията, Кери отговорил на въпроса: Как комуникацията произвежда реалност?.

Развивайки своята теория, автора предлага два модела на комуникация: модел на трансмисия и модел на ритуал. В първия модел, модела на трансмисия, базична

метафора е транспортацията, а партиципиентите имат роли на подател и приемател. Мярка за успеха е “приемателя приема“, като резултат на внимателност при трансмисията. Базичната функция на този модел е влияние чрез пространството. Вторият модел е модел на ритуал с базична метафора – церемония. Ролята на партиципиентите е партиципирачка, а ролята на значението – създаване. Активното участие, обяснението и чувството на заедништво е мярка за успех. Моделът на ритуал, за базична функция има общото време.

На края, осетихме нуждата да изкажем и нашето съгласие с твърдението на Кери, че *“ Ние разбираме комуникацията толкова колкото сме способни да построим модели на презентация на този процес. Обаче, нашите модели на комуникация, като всички други модели, имат двоен аспект: аспект “на” и аспект “за”. В едната форма на комуникация, моделите говорят за това какво е процес, а във втората форма те произвеждат поведението което ние описваме”*.

Това беше основната причина поради която се определихме за тази теория като теоретичен постулат на комуникацията в обучението.

* * * * *

Анализа на ученията на Хабермас, Лухман, Лайдесдорф и Кери, говори за присъствието на определени въпроси, близки до проблема на комуникация в обучението. Всички тези, определят комуникацията като обществена категория и процес който протича в общност на хора като отражение на културата на определена обществена формация. В този контекст, обучението като обществено обусловена категория се организира и реализира в общност на преподаватели и ученици. Това означава че комуникацията в обучението е процес който протича в отделенската общност между учителя и ученикът и помежду самите ученици.

Второ, комуникацията е процес на едновременна социализация и индивидуализация. Единствено в комуникацията с други хора, индивида се хуманизира, социализира с медиатора – езика, с което индивида се интегрира в система на обществения живот. Едновременно, в комуникациското действие с други хора, комуникацията се рефлектира върху индивида в формирането и промяната на нейните позиции, опити, мислена, поведения, способности и интереси.

Трето, в организациски смисъл, комуникацията е поставена като система която може да се самоорганизира, система в която връзката между нейните части е взаимно зависима и интерактивна. Със своето съдържание ефектуира рефлексивност, респ. отразителни елементи които насочват поведението на съставните части в система и насърчава на действие. Ясно са определени формите и функциите, ролята на партиципиентите и критериите за успех в комуникацията.

Оттук, комуникацията в обучението е система в която връзката между учителя и ученика като част от тази система е интерактивна. Съдържанието на комуникацията в обучението, чрез учебни съдържанини, ефектуира отразителни елементи, респ. промени у ученика от когнитивен и афективен аспект. От ролята на партиципиента-учител, като подател, зависи модела на комуникациския акт. Колко и как приемателя, респ. ученика приел информацията, как насочва своето поведение и колко е поттикнат на активност, като “перспектива на индивида изразена в повързаността и единството на действие и мисъл” е определен успеха на комуникационния процес.

Тези съзнания достатъчно говорят че сложния феномен на комуникацията в обучението, расклонява корен който с една своя част навлиза в основите на социологическо-културните теории.

Използвана литература:

1. Habermas, J.(1987).*Excursus on Luhmann's Appropriation of the Philosophy of the Subject through Systems Theory*, in: *The Philosophical Discourse of Modernity:Twelve Lectures*, MIT Press,Cambridge, MA. From [http:// users. fmg. uva. ul/leydesdorff/ montreal. htm](http://users.fmg.uva.nl/leydesdorff/montreal.htm)
2. Шевкушић, С.(2000). *Социјални односи у школи*, Зборник 32 Института за педагошка истраживања, Београд: Институт за педагошка истраживања
3. www.upublish.com/books/leydesdorff.htm
4. [http:// users.fmg.uva.nl.htm](http://users.fmg.uva.nl.htm)
5. [http:// users.fmg.uva.ul/leydesdorff/montreal.htm](http://users.fmg.uva.nl/leydesdorff/montreal.htm)
6. <http://informationr.net/ir/reviews/revs055.htm>
7. www.colorado.edu./communication/meta-discourses/Theory/carey.htm
8. <http://cm.bell-labs.com/cm/ms/what/shannonday/paper.html>
9. <http://informationr.net/ir/6-2/paper98.html>
10. www.uni-leipzig.de/~fkv/projecte/p2e.html